

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

щодо моменту виникнення у потерпілого права на відшкодування втраченого ним заробітку (доходу) на підставі статей 1195, 1197 ЦК

Відповідно до звернення судді-доповідача Великої Палати Верховного Суду І.В. Ткача про підготовку наукового висновку щодо питання визначення моменту виникнення у потерпілого права на відшкодування втраченого ним заробітку (доходу) на підставі статей 1195, 1197 ЦК України на розгляд членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді винесено такі питання:

1. Чи підлягає відшкодуванню на підставі ст. 1195 ЦК України шкода, завдана каліцтвом потерпілому (позивачеві) під час його перебування у відпустці?
2. Чи зобов'язана МСЕК, встановлюючи групу інвалідності потерпілому (позивачеві), визначити ступінь стійкої втрати професійної працездатності у відсотках?
3. Чи повинна враховуватись виплачена потерпілому (позивачеві) допомога по тимчасовій непрацездатності при відшкодуванні шкоди, завданої каліцтвом?
4. Чи повинна враховуватись сума страхового відшкодування, виплачена потерпілому (позивачеві) АТ «СГ «Ю.БІ.АЙ-КООП» на підставі договору страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, при відшкодуванні шкоди, завданої каліцтвом?
5. Чи підлягає відшкодуванню заробіток, втрачений внаслідок каліцтва, за період, у який потерпілий (позивач) продовжував перебувати у трудових відносинах та отримувати заробітну плату?
6. З якого моменту у потерпілого виникає право на відшкодування втраченого ним заробітку (доходу) на підставі ст. 1195 ЦК України:
 - з моменту заподіяння шкоди – ушкодження здоров'я потерпілого (позивача) внаслідок ДТП (02.08.2013);
 - з моменту, коли потерпілому (позивачеві) вперше було встановлено третю групу інвалідності згідно з висновком МСЕК (28.01.2014);
 - з моменту звільнення потерпілого (позивача) (10.05.2017);
 - з моменту визначення потерпілому (позивачеві) ступеня стійкої втрати професійної працездатності 45% згідно з висновком судово-медичної експертизи (26.11.2019).

При відповіді на поставлені питання слід виходити з наступного.

Статтею 3 Конституції України, життя і здоров'я людини визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. У зв'язку з цим великого значення набуває вирішення питання відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я.

Загальні підстави відповідальності за завдану майнову та моральну шкоду передбачені статтями 1166, 1167 ЦК України, відповідно до яких шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності вини.

Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я є важливим цивільно-правовим інститутом який покликаний захистити майнові та немайнові права, порушені заподіянням фізичній особі каліцтва або іншого ушкодження здоров'я.

Особливі риси зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої здоров'ю або життю фізичної особи знаходять прояв у: а) підставах їх виникнення – недоговірний обов'язок з відшкодування шкоди виникає внаслідок порушення абсолютного права іншої особи і загальної заборони посягати на здоров'я або життя інших осіб; б) їх меті – обов'язок у недоговірних зобов'язаннях спрямований на відновлення порушеного права потерпілої фізичної особи; в) порядку виконання відшкодування шкоди – у випадках відшкодування шкоди у добровільному порядку застосовується категорія виконання обов'язку; при відшкодуванні шкоди у примусовому порядку застосовується категорія цивільно-правової відповідальності.

У справі, яка є предметом судового розгляду, шкода, завдана здоров'ю особі позивача, не пов'язана з виконанням ним трудових обов'язків, а отже має відшкодовуватися за загальними нормами цивільного законодавства.

Відповідно до матеріалів справи ОСОБА_1 (позивач) працював оператором котельні Товариства з обмеженою відповідальністю "Прогрес Груп", що підтверджується відомостями з трудової книжки. 02.08.2013 р. внаслідок дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП) позивачу завдано тілесних ушкоджень середнього ступеня тяжкості з вини третьої особи у справі, – працівника відповідача ДП "Житомирський облавтодор" ВАТ "ДАК "Автомобільні дороги України", який на час заподіяння позивачу травми знаходився у трудових відносинах з відповідачем та керував зареєстрованим за відповідачем автомобілем.

Відповідно до ч.1 ст. 1195 ЦК України, фізична або юридична особа, яка завдала шкоди каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я фізичній особі, зобов'язана відшкодувати потерпілому заробіток (дохід), втрачений ним внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності, а також відшкодувати додаткові витрати, викликані необхідністю посиленого харчування, санаторно-курортного лікування, придбання ліків, протезування, стороннього догляду тощо.

Тлумачення наведеної норми дозволяє зробити такі висновки: 1) для виникнення у потерпілого права на відшкодування втраченого заробітку (доходу) обов'язковою умовою є факт втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності; 2) шкода, яка завдана здоров'ю, не може бути відшкодована в натурі та оцінена в грошовому еквіваленті. Саме тому об'єктом відшкодування є лише майнові втрати, що зазнала фізична особа, внаслідок завдання такої шкоди, до яких законодавець відносить, зокрема, заробіток (дохід), втрачений потерпілим внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності.

У законодавстві України на сьогодні вживаються різні поняття, а саме «втрата працездатності», «зменшення працездатності», «непрацездатність». При цьому жодне з цих понять на нормативному рівні не визначається.

На підставі системного аналізу правових норм та доктринальних підходів слід дійти висновку, що поняття «втрата працездатності» та «непрацездатність» означають стан здоров'я (функцій організму) людини, обумовлений захворюванням, травмою тощо, який унеможливує виконання роботи визначеного обсягу, професії без шкоди для здоров'я та співвідноситься між собою як причина і наслідок. Іншими словами, втрата працездатності зумовлює непрацездатність особи.

За своїм характером втрата працездатності може бути стійка і тимчасова. У свою чергу, стійка втрата працездатності може бути повною чи частковою. До стійкої втрати працездатності відноситься інвалідність.

Визначення поняття «інвалідність» міститься у статті 1 Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю», згідно з якою це міра втрати здоров'я у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження життєдіяльності особи, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист.

Відповідно до частини першої статті 3 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-XII інвалідність як міра втрати здоров'я визначається шляхом експертного обстеження в органах медико-соціальної експертизи центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Медико-соціальну експертизу втрати працездатності та стійких обмежень життєдіяльності поділяють на медичну експертизу з тимчасової втрати працездатності та медичну експертизу стійких обмежень життєдіяльності.

Під час проведення медичної експертизи з тимчасової втрати працездатності встановлюється факт необхідності надання листка непрацездатності чи іншого документа, що засвідчує тимчасову втрату працездатності у зв'язку з хворобою, травмою, вагітністю та пологами, реабілітаційною допомогою, доглядом за хворим членом сім'ї, хворою дитиною, карантинном, установленим санітарно-епідеміологічною службою, протезуванням, санаторно-курортним лікуванням, визначаються необхідність і терміни тимчасового переведення працівника у зв'язку з хворобою на іншу роботу, приймається рішення про направлення на медико-соціальну експертну комісію для визначення наявності та ступеня стійких обмежень життєдіяльності, причини, часу настання і групи інвалідності.

Медико-соціальна експертиза стійких обмежень життєдіяльності здійснюється медико-соціальними експертними комісіями, які встановлюють ступінь та причину інвалідності, складають (коригують) індивідуальну програму реабілітації особи з інвалідністю, у якій визначають реабілітаційні заходи відповідно до законів України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» та «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я».

Відповідно до пункту 3 Положення про медико-соціальну експертизу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. № 1317 медико-соціальна експертиза проводиться особам, що звертаються для встановлення інвалідності, за направленням лікувально-профілактичного закладу охорони здоров'я після проведення діагностичних, лікувальних і реабілітаційних заходів за наявності відомостей, що підтверджують стійке порушення функцій організму, обумовлених захворюваннями, наслідками травм чи вродженими вадами, які спричиняють обмеження життєдіяльності.

Відповідно до матеріалів справи потерпілому після дорожньо-транспортної пригоди 28.01.2014 р. уперше було встановлено третю групу інвалідності на період з 22.01.2014 р. по 01.02.2016 р., про що свідчить відповідна довідка до акта огляду медико-соціальної експертної комісії.

Згідно з довідкою до акта огляду медико-соціальної експертної комісії потерпілому з 30.12.2015 р. по 01.03.2018 р. повторно встановлено третю групу інвалідності.

Відповідно до довідки до акта огляду медико-соціальної експертної комісії потерпілому з 06.02.2018 р. по 01.03.2021 р. втретє встановлено третю групу інвалідності.

Згідно з довідкою до акта огляду медико-соціальної експертної комісії потерпілому з 27.01.2021 р. учетверте встановлено третю групу інвалідності.

У пункті 27 Положення про медико-соціальну експертизу закріплено, що підставою для встановлення III групи інвалідності є стійкі, помірної важкості функціональні порушення в організмі, зумовлені захворюванням, наслідками травм або вродженими вадами, що призвели до помірно вираженого обмеження життєдіяльності особи, в тому числі її працездатності, але потребують соціальної допомоги і соціального захисту.

Критеріями для встановлення III групи інвалідності є ступінь втрати здоров'я, що спричиняє обмеження однієї чи декількох категорій життєдіяльності у помірно вираженому I ступені:

обмеження самообслуговування I ступеня - здатність до самообслуговування з використанням допоміжних засобів;

обмеження здатності самостійно пересуватися I ступеня - здатність до самостійного пересування з більшим витрачанням часу, часткового пересування та скорочення відстані;

обмеження здатності до навчання I ступеня - здатність до навчання в навчальних закладах загального типу за умови дотримання спеціального режиму навчального процесу і/або з використанням допоміжних засобів, за допомогою інших осіб (крім персоналу, що навчає);

обмеження здатності до трудової діяльності I ступеня - часткова втрата можливостей до повноцінної трудової діяльності (втрата професії, значне обмеження кваліфікації або зменшення обсягу професійної трудової діяльності більше ніж на 25 відсотків, значне утруднення в набутті професії чи працевлаштуванні осіб, що раніше ніколи не працювали та не мають професії);

обмеження здатності до орієнтації I ступеня - здатність до орієнтації в часі, просторі за умови використання допоміжних засобів;

обмеження здатності до спілкування I ступеня - здатність до спілкування, що характеризується зниженням швидкості, зменшенням обсягу засвоєння, отримання та передавання інформації;

обмеження здатності контролювати свою поведінку I ступеня - здатність частково контролювати свою поведінку за особливих умов.

Особи з інвалідністю III групи з помірним обмеженням життєдіяльності можуть навчатися та провадити різні види трудової діяльності за умови забезпечення у разі потреби засобами компенсації фізичних дефектів чи порушених функцій організму, здійснення реабілітаційних заходів.

Виходячи зі змісту статті 1197 ЦК України при визначенні розміру заробітку (доходу), який втратив потерпілий внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності, важливу роль відіграє той факт, чи перебуває особа на

момент заподіяння їй шкоди у трудових відносинах. Якщо так, то розмір втраченого заробітку (доходу), що підлягає відшкодуванню, визначається у відсотках від середнього місячного заробітку (доходу), який потерпілий мав до каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, з урахуванням ступеня втрати потерпілим професійної працездатності, а за її відсутності – загальної працездатності. Середньомісячний заробіток (дохід) обчислюється за бажанням потерпілого за дванадцять або за три останні календарні місяці роботи, що передували ушкодженню здоров'я або втраті працездатності внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я. Якщо середньомісячний заробіток (дохід) потерпілого є меншим від п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, розмір втраченого заробітку (доходу) обчислюється виходячи з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати (ч.1 ст.1197 ЦК України).

До втраченого заробітку (доходу) не включаються одноразові виплати, компенсація за невикористану відпустку, вихідна допомога, допомога по вагітності та пологах тощо (ч. 3 ст.1197 ЦК України).

Якщо потерпілий на момент завдання йому шкоди не працював, його середньомісячний заробіток (дохід) обчислюється, за його бажанням, виходячи з його заробітку до звільнення або звичайного розміру заробітної плати працівника його кваліфікації у цій місцевості.

При цьому, слід звернути увагу, що законодавство не містить норми, яка обмежує чи ставить у залежність виплату відшкодування на підставі ст. 1195 ЦК від факту перебування потерпілого у відпустці на час заподіяння шкоди. Окрім того, на час відпустки дія трудового договору не припиняється, а отже, особа вважається такою, що перебуває в трудових правовідносинах.

Виходячи зі змісту статті 1197 ЦК, розмір втраченого заробітку (доходу) внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності визначається з урахуванням ступеня втрати потерпілим професійної працездатності, а за її відсутності - загальної працездатності.

Водночас аналіз законодавства, що визначає порядок проведення медико-соціальної експертизи, права та обов'язки відповідних органів, свідчить про те, що на сьогодні визначення ступеня втрати професійної працездатності передбачено лише стосовно осіб, які одержали ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням ними трудових обов'язків.

Так, відповідно до підпункту 1 пункту 11 Положення про медико-соціальну експертизу, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. № 1317 міські, міжрайонні, районні комісії визначають ступінь обмеження життєдіяльності осіб, що звертаються для встановлення інвалідності, потребу в сторонньому нагляді, догляді або допомозі, реабілітації, реабілітаційний потенціал, групу інвалідності, причину і час її настання, професію, з якою пов'язане ушкодження здоров'я, а також ступінь втрати професійної працездатності (у відсотках) працівників, які одержали ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням ними трудових обов'язків.

Крім того, наказом Міністерства охорони здоров'я України від 05.06.2012 № 420 затверджено Порядок встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків, та Критерії встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків. Зокрема, у пункті 1.1 згаданого Порядку зазначено, що цей Порядок регулює механізм встановлення медико-

соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків.

Таким чином, на сьогодні у законодавстві не передбачено окремого порядку встановлення ступеня втрати професійної працездатності потерпілих, яким заподіяно каліцтво, інше ушкодження здоров'я внаслідок травм не виробничого характеру, отримання яких відбувається не при виконанні трудових обов'язків, що може ускладнювати вирішення цього питання на практиці.

Слід також звернути увагу, що особливості відшкодування шкоди, заподіяної працівникові ушкодженням його здоров'я від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, провадиться згідно із законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку, а не ЦК України.

Водночас у справі, яка є предметом судового розгляду, шкода, завдана здоров'ю особі позивача, не пов'язана з виконанням ним трудових обов'язків, а отже має відшкодовуватися за нормами цивільного законодавства.

З матеріалів справи вбачається, що Висновком експерта від 26.11.2019 р. № 93, складеного відповідно до Наказу Міністерства охорони здоров'я України № 420 від 05.06.2012 р. та "Критеріїв встановлення ступеню стійкої втрати професійної працездатності у відсотках" за наслідками дорожньо-транспортної події, що сталася 02.08.2013 р., та отриманої громадянином ОСОБА_1 травми лівої нижньої кінцівки, встановлено ступінь втрати професійної працездатності позивачу 45%.

Таким чином, позивачу внаслідок ДТП заподіяні тілесні ушкодження середнього ступеню тяжкості, що призвело в подальшому до встановлення йому інвалідності та визначення ступеня втрати професійної працездатності.

Зазначене свідчить, що заподіяні тілесні ушкодження мали стійкий невідновний характер і негативно вплинули на організацію життя позивача.

Відповідальність за завдану шкоду настає лише за наявності підстав, до яких законодавець відносить: 1) наявність шкоди, 2) протиправну поведінку заподіювача шкоди, 3) причинний зв'язок між шкодою та протиправною поведінкою заподіювача і 4) вину.

У справі, що розглядається: 1) шкоду завдано ушкодженням здоров'я позивача внаслідок ДТП – тілесні ушкодження середнього ступеню тяжкості, що підтверджується медичними висновками; 2) шкода заподіяна водієм автомобіля відповідача, який порушив правила дорожнього руху та допустив наїзд на тротуар; 3) встановлено причинно-наслідковий зв'язок між заподіяними позивачу тілесними ушкодженнями та ДТП; 4) встановлено вину водія відповідача у скоєнні ДТП.

Отже, є всі підстави для цивільно-правової відповідальності – відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, передбаченими нормами цивільного законодавства.

Разом з тим, у цій справі, необхідно розмежувати безпосередньо факт ушкодження здоров'я внаслідок ДТП та відповідне підтвердження цього факту на підставі медичних висновків. Такими висновками, що підтверджують ушкодження здоров'я позивача, є висновок судово-медичної експертизи від 01.10.2013 р. № 685, висновки МСЕК про встановлення групи інвалідності та висновок експерта від 26.11.2019 р. № 93 станом на листопад 2019 р. про визначення ступеня втрати професійної працездатності (45%).

Необхідність дотримання зазначеної процедури щодо медичного підтвердження стану здоров'я є вимогою закону, оскільки позивач має надати докази для підтвердження факту ушкодження здоров'я та ступеня втрати професійної працездатності, що має значення для визначення розміру заробітку (доходу), втраченого внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я фізичної особи, яка працювала за трудовим договором.

Системний аналіз статей 1195 та 1197 ЦК дає підстави для висновку, що закон не передбачає, з якого моменту стягується втрачений заробіток. Зазначені норми вказують, що розмір втраченого заробітку (доходу) внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності визначається з урахуванням ступеня втрати потерпілим професійної працездатності, а за її відсутності - загальної працездатності.

ВИСНОВКИ

Застосування прийомів системного та логічного тлумачення правових норм, аналіз нормативно-правових актів дозволяє зробити такі висновки.

1. Чи підлягає відшкодуванню на підставі ст. 1195 ЦК України шкода, завдана каліцтвом потерпілому (позивачеві) під час його перебування у відпустці?

Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я є важливим цивільно-правовим інститутом який покликаний захистити майнові та немайнові права, порушені заподіянням фізичній особі каліцтва або іншого ушкодження здоров'я. Для відшкодування шкоди на підставі статті 1195 ЦК не передбачено спеціальних умов, зокрема, обов'язкового перебування потерпілої особи у трудових правовідносинах чи виконання трудових обов'язків на момент заподіяння шкоди. Факт наявності трудових відносин враховується виключно при визначенні розміру заробітку (доходу), який втратив потерпілий внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності. Отже, шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я фізичній особі під час її перебування у відпустці підлягає відшкодуванню на підставі статей 1195 та 1197 ЦК України.

2. Чи зобов'язана МСЕК, встановлюючи групу інвалідності потерпілому (позивачеві), визначити ступінь стійкої втрати професійної працездатності у відсотках?

На сьогодні обов'язкове визначення ступеня втрати професійної працездатності передбачено лише стосовно осіб, які одержали ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням ними трудових обов'язків. Так, відповідно до підпункту 1 пункту 11 Положення про медико-соціальну експертизу, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. № 1317 міські, міжрайонні, районні комісії визначають ступінь обмеження життєдіяльності осіб, що звертаються для встановлення інвалідності, потребу в сторонньому нагляді, догляді або допомозі, реабілітації, реабілітаційний потенціал, групу інвалідності, причину і час її настання, професію, з якою пов'язане ушкодження здоров'я, а також ступінь втрати професійної працездатності (у відсотках) працівників, які одержали ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням ними трудових обов'язків.

Крім того, наказом Міністерства охорони здоров'я України від 05.06.2012 № 420 затверджено Порядок встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким

заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків, та Критерії встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків. Зі змісту цих актів слідує, що медико-соціальні експертні комісії встановлюють ступінь втрати професійної працездатності у відсотках особам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків.

3. Чи повинна враховуватись виплачена потерпілому (позивачеві) допомога по тимчасовій непрацездатності при відшкодуванні шкоди, завданої каліцтвом?

Соціальний захист працюючим громадянам у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності гарантований державою. Виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності за своєю природою є страховою виплатою, яка здійснюється за нормами законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. У разі настання тимчасової втрати працездатності у застрахованої особи виникає право на отримання матеріального забезпечення відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 № 1105-XIV. Згідно з пунктом 1 частини першої статті 22 цього Закону допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке повністю або частково компенсує втрату заробітної плати (доходу), у разі настання в неї одного з таких страхових випадків: тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, а також тимчасової непрацездатності на період реабілітації внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві.

В абзацах першому та другому частини першої цієї ж статті передбачено, що допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, перебування у закладах охорони здоров'я, а також на самоізоляції під медичним наглядом у зв'язку з проведенням заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), а також локалізацію та ліквідацію її спалахів та епідемій, виплачується Фондом застрахованим особам починаючи з шостого дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності або до встановлення медико-соціальною експертною комісією (далі - МСЕК) інвалідності (встановлення іншої групи, підтвердження раніше встановленої групи інвалідності) незалежно від звільнення, припинення підприємницької або іншої діяльності застрахованої особи в період втрати працездатності, у порядку та розмірах, встановлених законодавством.

Оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, здійснюється за рахунок коштів роботодавця у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

З огляду на вищезазначене, виплачена потерпілому (позивачеві) допомога по тимчасовій непрацездатності при відшкодуванні шкоди, завданої каліцтвом на підставі положень статті 1195 ЦК, не повинна враховуватися.

4. Чи повинна враховуватись сума страхового відшкодування, виплачена потерпілому (позивачеві) АТ «СГ «Ю.БІ.АЙ-КООП» на підставі договору

страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, при відшкодуванні шкоди, завданої каліцтвом?

З наданих для підготовки наукового висновку матеріалів справи не можливо надати конкретну відповідь на поставлене питання. Загальний порядок відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю потерпілого внаслідок дорожньо-транспортної пригоди врегульований Законом України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 № 1961-IV. Статтями 24-26 цього Закону визначено порядок відшкодування шкоди, пов'язаної з лікуванням потерпілого, шкоди, пов'язаної з тимчасовою втратою працездатності потерпілим, шкоди, пов'язаної із стійкою втратою працездатності потерпілим. У разі дотримання умов та порядку страхування, інших вимог закону власником транспортного засобу та потерпілим, сума страхового відшкодування, за загальним правилом, може враховуватися при притягненні до цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану каліцтвом.

5. Чи підлягає відшкодуванню заробіток, втрачений внаслідок каліцтва, за період, у який потерпілий (позивач) продовжував перебувати у трудових відносинах та отримувати заробітну плату?

За нормами трудового законодавства у разі відсутності працівника у законодавчо передбачених випадках він має право на збереження місця роботи, посади та навіть заробітної плати, зокрема, у разі перебування його у відпустці, на лікарняному тощо. При цьому, працівник вважається таким, що продовжує перебувати у трудових відносинах, хоча фактично трудові обов'язки може не виконувати.

Крім того, на нашу думку, факт продовження перебування потерпілого певний період часу у трудових відносинах не заперечує факту заподіяння шкоди здоров'ю та обмеження життєдіяльності особи у даній справі. А оскільки втрата працездатності може бути як повною, так і частковою, право на відшкодування шкоди завданої каліцтвом, не повинно ставитися в залежність від факту продовження перебування потерпілого у трудових відносинах, а тому заробіток (дохід), втрачений потерпілим внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності підлягає відшкодуванню за цей період також.

6. З якого моменту у потерпілого виникає право на відшкодування втраченого ним заробітку (доходу) на підставі ст. 1195 ЦК України:

Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я є важливим цивільно-правовим інститутом який покликаний захистити майнові та немайнові права, порушені заподіянням фізичній особі каліцтва або іншого ушкодження здоров'я.

Особливі риси зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої здоров'ю або життю фізичної особи знаходять прояв у: а) підставах їх виникнення – недоговірний обов'язок з відшкодування шкоди виникає внаслідок порушення абсолютного права іншої особи і загальної заборони посягати на здоров'я або життя інших осіб; б) їх меті – обов'язок у недоговірних зобов'язаннях спрямований на відновлення порушеного права потерпілої фізичної особи; в) порядку виконання відшкодування шкоди – у випадках

відшкодування шкоди у добровільному порядку застосовується категорія виконання обов'язку; при відшкодуванні шкоди у примусовому порядку застосовується категорія цивільно-правової відповідальності.

Оскільки шкода, яка завдана здоров'ю, не може бути відшкодована в натурі та оцінена в грошовому еквіваленті, об'єктом відшкодування є лише майнові втрати, що зазнала фізична особа, внаслідок завдання такої шкоди, до яких законодавець відніс у цьому випадку заробіток (дохід), втрачений потерпілим внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності. При цьому, встановлення ступеня втрати працездатності особи має значення лише для визначення розміру втраченого нею заробітку, і не може бути визначальним фактом, від якого залежить відновлення порушеного права.

З огляду на наведені вище аргументи, а також виходячи з принципу справедливості, вважаємо, що право на відшкодування втраченого особою заробітку (доходу) на підставі положень статті 1195 ЦК України у розглядуваній справі виникає з моменту заподіяння шкоди здоров'ю внаслідок ДТП, тобто з 02.08.2013 р.

Член Науково-консультативної ради
при Верховному Суді,
доктор юридичних наук, професор
провідний науковий співробітник
відділу проблем цивільного, трудового
та підприємницького права Інституту
держави і права імені В.М. Корецького НАН України

Яна СІМУТІНА